

vart vizén bogozva / a kibogozhatatlant kívántuk egymást / szerelmünk volt az egyetlen érv / mindennel és mindenkivel szemben” (*Nemcsak mi*). S ha erősebbnek, leküzdhetetlennek bizonyul is a titkos kedves, a szerető iránti vágy, mégsem biztos, hogy a körülmények kedvezően alakulnak: „tesztünk felajzva mint az íj egyik kezében / esernyő félkézzel öleltelek kapkodva / kigomboltad a nadrágomat hogy megtörténhessen / ... / amire vágytunk amiért utaztál harminc / kilométert amit akár örülségnak is / nevezhetnénk majd eltüntetvén / az árulkodó nyomokat hazamentünk / útközben elfogadható alibin tűnődve” (*Rossz idő*).

E kettősség (a szerelmi három- vagy négyszög) erkölcsi-morális dilemmákat is felvet: az *Ámor mostohái* című vers szereplői is vétkeznek („nyelvet mohón a számba dugta / férje várta otthon két gyerek / nővéréhez megy azt hazudta”), s a keserű tanulságot maga a költő vonja le a vers zárósorában: „magunkat csaltuk meg velünk”.

Az erotika, a testiség „hol lehetfinoman, a dolgokat épp csak sejtető, hol pedig vaskosabb, merészebb megfogalmazásban” jelenik meg „kezed egyre szorosabban / kulcsolódott hangszeremre / szaporáz-

ta nyelved is már / nyugtalankodott a vulkán / s kilövellt forrón a láva” (*Anakreoni*).

A fenti idézet is bizonyítja, hogy formai szempontból is rendkívül gazdag a szerző repertoárja: szabadverstől szonetten át olvasható itt ütemhangsúlyos és antik időmértékes vers, disztichon, szapphói strófa egyaránt. De Fecske Csabáról eddig is tudtuk, hogy nemcsak a szavakkal bánik ragyogóan, hanem a formát is tökéletes érzékkel kezeli.

Bár a versek többsége egyes szám első személyű, s ily módon akár minden porcikájában megélt éntegénynek is tekinthetnénk a kötetet, mégis azt hiszem, hogy e pikáns lehetőséget a *Visszatérők* című vers helyezi e körön kívül: „titkon visszatérnek mind a nők / akik valaha voltak itt / titokban észrevétlenül / megpróbálják életre keltetni / az elhagyott férfi hibernált vágyait...” Vágyak és álmok keverednek tehát a valósággal. De a nők – legyenek bárkik, érkezzenek az emlékezet vagy az álom bármelyik zugából – „az elfogult gazda szívesen / látott vendégei”.

Legyünk hát mi is a költő és e könyv olvasó-vendégei.

Oláh András

Még egy regény az ötvenes évekről

Kálnay Adél:
Hamvadó idő,
Tiszatáj Könyvek,
Szeged, 2011.

Kálnay Adél, a Dunaújvárosban élő író- és tanítónő munkássága egyre sokrétűbb: finom lélekábrázolásról tanúskodó prózája mellett verseket is ír, s talán emiatt is lehet, hogy elbeszélései is gazdagok lírai elemekben. Egyéni hangja akkor is érvényesül, ha olyan témába fog, ami a társadalom történetét idézi meg, természetesen úgy, hogy nem a külső történések az elsődlegesek, hanem sokkal inkább azok a belső dolgok, amelyeket az egyén átél.

Így van ez legújabb regényében, a *Hamvadó idő*-ben is. A történet az ötvenes években játszódik, sajátos megközelítésben, egy kislány szemüvegén keresztül. Eljátszhatunk a gondolattal: valószínűleg önéletrajzi elemekben sincs hiány, hiszen maga az író is akkor volt gyermek, s a már az első sorban megjelenő dombtető is utal hajdani, még nem Fejér

megyei emlékekre; a mű hangja intim, a lélek belső tájainak rajzát kapjuk belőle. Ahogy az első fejezet címe is utal rá, *Az isten háta mögött* zajlik az élet, de úgy is fogalmazhatnánk, hogy *közvetlenül* az Isten háta mögött...

Hiszen az embert valami különös erő védi a legkegyetlenebb időkben is! Ilka és Ferike gyermeki idillje és a durva valóság éles ellentétben állnak egymással, s e két réteg közötti feszültség rögtön észrevehető. „Azokban az időkben már egy hatéves gyerek is tudta, semmi jót nem jelent egy egyenruhás ember felbukkanása.” S ezek az egyenruhások gyakran lepik meg a völgyben lakókat; van, hogy elhurcolnak valakit, de van, hogy „csak” zaklatják az ittenieket. A kitelepített emberek sorsát és az egész diktatúra természetrajzát tárja föl Kálnay Adél műve.



A gyerekek számára persze rejtélyes, hogy miképpen kerül közelükbe pl. egy öreg pár, Erna néni és Dezső bácsi, nem érthetik, de érzik a sajátos helyzetet. Az asszony festőállványa különösen vonzza Ilkát, s innen ered különös barátságuk is. A tiszta gyermeki lélek találkozik itt a társadalomból kitzasztottak keserű helyzetével. A gyerek családja kevésbé megértő, inkább gyanakvó. Természetes ez, hiszen a bemutatott világ egyik sajátossága, hogy szinte mindenki gyanakszik. És persze az sem meglepő, hogy egyszer csak eltűnik az idős pár, ugyancsak titokzatos körülmények között. A gyerekek megtudják, hogy valószínűleg kimenekítették őket az országból. Rejtélyes, kemény világ ez, de Ilka és Ferike számára mégiscsak a gyerekkor, olyan elemekkel, amelyek akár meseiek is lehetnének, jósággal és gonoszszággal, tisztasággal és mocsokkal. A korszakra pedig igencsak jellemző az irracionális, amikor emberek tűnnek el, s a kegyetlenség és a jóság harcában gyakrabban győz az előbbi; ez viszont nem éppen a meséket idézi...

Tehát a mű egyik fő sajátossága, hogy mindez a gyerekek szűrőjén át látszik, s közben egyfajta gyerekszerelme kibontakozását is bemutatja az író, jelezvén, hogy a legnemesebb emberi tartalmak minden időben megmaradnak. Vannak benne sajátosan gyerekkori kalandok, az pedig akár groteszknak is mondható, hogy Ilka mentő angyalokat lát a fekete autóból kiszálló bőrkabátosokban, akik elvisznek egy fura embert. A kislány álmában aztán fekete madarakká változnak az ávosok. Rémisztő álom, rémisztő valóság.

Kálnay Adél stílusa, írástechnikája a régről megszokott. Egybemosódnak a párbeszédnek a leíró részletekkel, s így módon az átlagosnál is nagyobb figyelmet követel szerzőnk az olvasótól. Mindemögött gondolatilag a mély lélektani ábrázolás lehetősége áll. (Hasonló eljárás jellemezte pl. Németh László regényírói technikáját is.) Persze az is igaz, hogy nem minden részletben uralkodik a konkrét társadalmi valóság, a Rákosi-korszak szűk levegője. Az emberek élnek hétköznapi életüket, dolgoznak, élnek és halnak, a gyerekek pedig körülöttük forgolódnak. Ilka például igen korán találkozik a halál érintésével, akkor, amikor Varga bácsit szélütés éri. Ekkor a kislánynak szembesülnie kell a betegség természetes, rossz szagú természetével. Az ilyen részletek többek között azt igazolják, hogy az éppen aktuális politikánál vannak erősebb tények, pl. az élet

örök dolgai, melyek a konkrét társadalmi időtől függetlenül léteznek. Ilyenek az emberi kapcsolatok is, amelyeket persze árnyal és módosít a valóság számos változása. Nem függetleníthetjük magunkat, ugyanakkor felül is kell emelkednünk azokon a „hamvadó időkben” – sugallja Kálnay Adél műve.

Egyszerre szomorú és mulatságos, ahogy a gyerekek próbálják megérteni az osztályharcot, a pártot és más efféle fogalmakat. Itt-ott egy szellemes félreértés is hoz némi eredményt, lásd: krematórium – kertmatórium... Az is a tények közé tartozik, hogy bizonyos nemzedéki feszültségek is árnyalják az összképet. Az Ilka számára legkedvesebb lény, a nagymama tündéri mesemondását a kislány apja kifogásolja, mondván, hogy az új kor embereszményére kellene inkább figyelni. Kimondatlanul is ott bujkál e sorok mögött, hogy a férfi igyekszik megfelelni az ötvenes évek követelményeinek, ugyanakkor Ilka számára egyértelműen a nagymama jelenti a való világot. Ő képviseli a hagyományos, tisztességes értékrendet, ami századok alatt alakult ki, s bizony ez szemben áll a percmemberké hazug világképével. Szemben áll az embertelen és gyilkos világgal, amely óriási hazugsághalmazra épült, és emberek millióit pusztította.

Nem sokat változtat az sem a helyzeten, hogy Ilka apját egy szép napon elviszik Rákosi pribékjei. Igaz, hamarosan visszajöhet, s ezt követően feleségével együtt igyekszik belesimulni a rendszerbe. Ez a szigorú valóság, amit Kálnay Adél jó érzéssel, biztos ismerettel mutat be. S ebben a helyzetben kétségtelenül az a szebbik rész, amely a kislány és a nagyszülők között jön létre. A szörnyűségek, a gyilkosságok és a bekövetkező 1956-os forradalom idején. S a kislány vágyakozása ilyen sorokban fogalmazódik meg: „Igen, biztos vannak ilyen tájak, csak hogy oda eljutni nyilván nem lehet, így kár is erről töprengeni, döntötte el végül, de még sokáig, ha nem vigyázott, azon kapta magát, hogy azokról a messzi tájakról ábrándozik, vajon milyen is lehet ott az élet.” Ilyen szépen áradó szövegekkel, idősíkváltásokkal, asszociációkkal, a tudatregény elemeivel teszi többek között emlékezetessé regényét Kálnay Adél.

A befejezés sem kevésbé borús. „Sötét volt, borzongató hideg, s Ilka tudta, hogy ez már így lesz mindig, amíg világ a világ.” Az író kimondta kicsiny hősnőjén keresztül a fájdalom, s ezzel egyben föl is oldotta a kint.

Bakonyi István